

Závislosť tvaru formúl od polohy prízvukov

// Formulae shaping in dependence on the distribution of accents

Stručný prehľad formúl podľa koncového tónu a podľa pozície posledného a predposledného prízvuku.

// A short list of formulae ordered after their closing tone and the positions of last two accents

Poznámka k usporiadaniu formúl.

Stĺpce (1,2,3) vyjadrujú pozíciu posledného prízvuku, riadky pozíciu predposledného prízvuku. V nasledujúcom prehľade sa zameriavame najmä na záverovú časť formúl.

// Remark – ordering of formulae

The columns 1,2,3 correspond to the position of the last accent (counted from the last syllable backwards), the lines -, 3, 4 ... to the position of the next to last accent. In the outline primarily the invariant closing part of formulae is given.

Značenie prízvukov // Marking of the accents

Primárny prízvuk // Primary accent ***

Sekundárny prízvuk // Secondary accent ***

Formuly, ktoré sú doložené iba raz, nie sú uvedené alebo sú uvedené slabšou farbou.

// Formulae appearing only once are not mentioned, or they are in less intensive grey colour.

Veľká variabilita tvarov formúl úzko súvisí s potrebou vyjadriť slovný prízvuk melodicky alebo mu aspoň melódiou neprotirečiť. V osobitných súboroch sú orientačne zmapované možné distribúcie prízvukov v rozličných formulách, ide však o veľký a nie vždy prehľadný zoznam. Tento dokument prináša prehľad a syntézu získaných pozorovaní a usiluje sa o určenie základnej typológie zakončení formúl. Výsledkom je abstrahovanie a odlišenie “protoformuly” ako funkčného prvku v kompozícii piesni od jej rytmickej realizácie na konkrétnom verši s daným počtom slabík a rozmiestnením prízvukov. Protoformulou sa rozumie produktívny melodický princíp zahŕňajúci celú skupinu formúl s rovnakou funkciou v perióde, ale odlišnými rytmickými parametrami.

Vychádzame z predpokladu, že každá protoformula by mala vedieť pokryť takmer všetky možné prízvukové konštelácie. Ak by to tak nebolo, nie je úplná, tj. chýbajú v nej nejaké formuly. Na druhej strane, keďže systém formúl nie je zostavený prísne mechanicky, je možné, že mnohé prízvukové distribúcie sa dajú vyjadriť aj niekoľkými spôsobmi.

Prízvuky v texte sú dvoch druhov. Primárne prízvuky sa nachádzajú v dlhších (významovo nosných) slovách a sú východiskom pre rozloženie prízvukov vo vete. Mali by byť primerane realizované melodicky (napr. výškou alebo dĺžkou tónu) alebo rytmicky (na ťažkej dobe). Naopak, prízvuky v zámenách, členoch a iných krátkych slovách sa neberú do úvahy, ide akoby o neprízvučné rozšírenie slova, ku ktorému sa viažu. Avšak melodická realizácia celej vety okrem primárnych prízvukov prirodzene vytvára aj prízvuky sekundárne (v určitom slove môžu ležať na rozličných miestach v závislosti od širšieho kontextu). Tie stoja medzi primárnymi prízvukmi tak, aby sa podľa možnosti striedali prízvučná slabika s jednou alebo dvoma neprízvučnými.

Melodická formula z rytmického hľadiska predstavuje motív, ktorý na niektorých melodémach zreteľne vyjadruje prízvuk (1, ozn. **žltou**) a v texte mu zodpovedá primárny, ale občas aj sekundárny vetný prízvuk (? , ozn. **sivou**). Ostatné melodémy sú okrem občasných výnimiek na neprízvučných alebo sekundárne prízvučných slabikách (0).

// A wide variability of melodic formulae is a result of the need to express melodically the word accents or at least not to contradict them. In separate documents one can find a detailed list of all basic distributions of accents in various formulae.

In this document a shorter outline and synthesis of all observations is given, trying to find a basic typology of formulae-endings. We have to abstract and distinguish a protoformula as a compositional element from its particular realisations in a given verse with its number of syllables and distribution of accents. Protoformula is a set of formulae with the same function in the melodic period, but different rhythmical parameters.

We assume that each protoformula must be able to cover nearly all possible accentual constellations. Otherwise it is not complete. On the other side, as far the system of formulae is not built in a pure technical way, many distributions may be covered in more than one way.

There are two types of accents. Primary accents in longer words are the basis for distribution of accents in the sentence. They have to be expressed melodically (higher or longer melodema) or rhythmically (downbeat). The accents in shorter words (articles, pronouns, etc.) are usually ignored (the short words are as if extensions of the longer words).

The melodic realization of the whole sentence produces also secondary accents. They arise among primary accents in order to manage an alternation of one accented and one or two unaccented syllables.

A melodic formula is a motif which clearly expresses accents (**1**) on given melodems and in the text it is bound with primary (sometimes also secondary **?**) accents. The rest of melodems are usually bound with unaccented or secondary accented syllables.

I. D, E/F, a, h/c, d/e

D

Koncový tón D

Formuly s koncovým tónom D sú pravdepodobne iba slabé (uzatvárajú celky nižšieho rádu ako perióda a blok). Hoci tvar pre rytmické rozloženie 51 má charakter silnej formuly, z funkčného hľadiska je v systéme hlasu nepravdepodobná prítomnosť silnej formuly s jedinou možnou distribúciou prízvukov, najmä ak medzi ostatnými tvarmi D-formúl práve distribúcia 51 chýba. Úplne chýba distribúcia 41.

Formuly D prevažujú v tvare dt (dvojslabičná predposledná stopa), varianty mt sú zriedkavé. Pokrývajú predovšetkým distribúcie s prízvukom na tretej slabike od konca. Z funkčného hľadiska teda nejde o úplný systém formúl (protoformula) a pravdepodobne tvoria jeden celok so slabými formulami zakončenými tónom *a*, kde sú pre zmenu zriedkavé práve riešenia prízvukov na tretej slabike od konca.

The ending tone D

Formulae ending on D are probable only weak (i.e. closing units lesser than periods or blocks). The distribution 51 looks like strong, however there are no more such distributions to create a strong protoformula. Moreover, among the clearly weak D-formulae 51 is missing. Equally, the distribution 41 is missing too.

Formulae ending on D are mostly in the form dt (two syllables in the next to last foot), variants mt (one long syllable in the next to last foot) are rare. The most frequented are the distributions with an accent on the antepenultimate syllable, other distributions being scarce. Therefore it is not a complete system (protoformula). Probably the D-formulae have to be considered together with a-formulae, where the accents on antepenultima are rare.

	1	2	3
4			
5			
6			

E/F

Koncový tón E/F

Koncový tón F sa často "podberá" od tónu E (podobne ako c od tónu h). Preto sú formuly so zakončením na E a F v jednej skupine.

Formuly s koncovým tónom F (E) sú v 8. hlase zriedkavé, nachádzajú sa skôr v starších rukopisoch. Slabšie tvary sa často menili na formuly so zakončením na D, v silnejších tvaroch sa koncový tón alebo aj dlhšia časť formuly upravovali – dvíhali o tón vyššie.

Otázkou je, či ide o archaické formuly, ktoré sa neskôr systematicky odstraňovali, alebo ide o občasné výpožičky zo 7. hlasu. Akokoľvek, výsledkom je zriedkavá skupina formúl, ktorá nepokrýva všetky základné distribúcie prízvukov.

Vzhľadom na menší počet výskytov sú uvedené slabé aj silné tvary spolu.

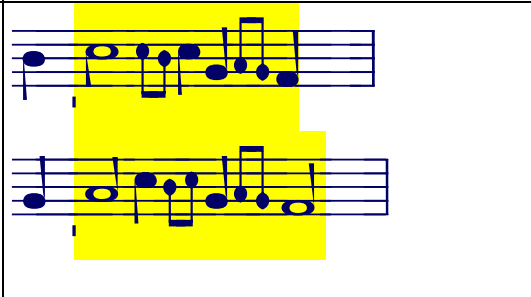
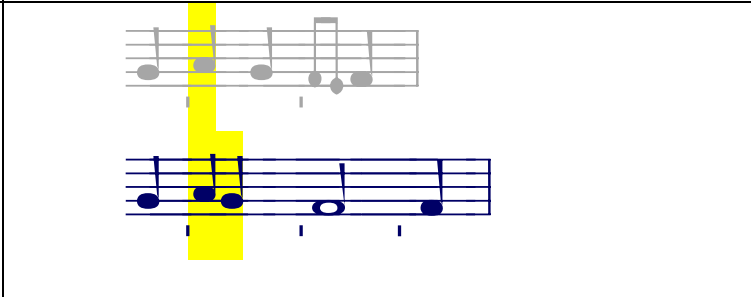
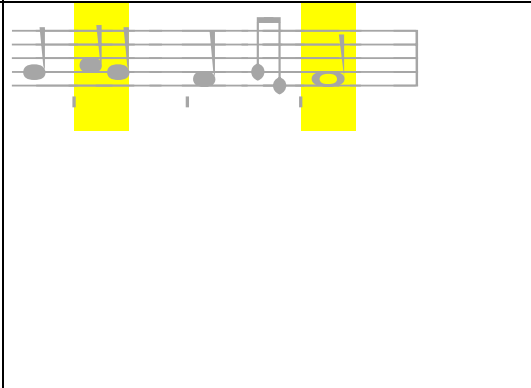
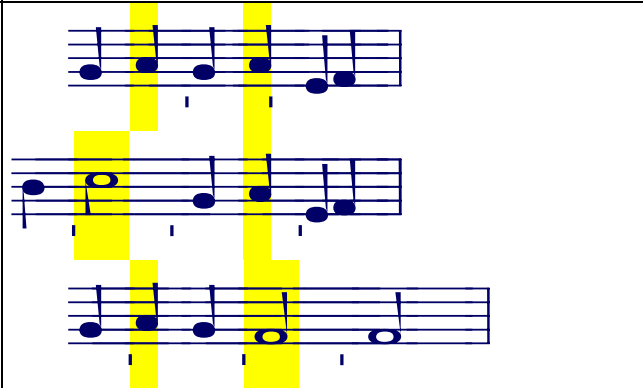
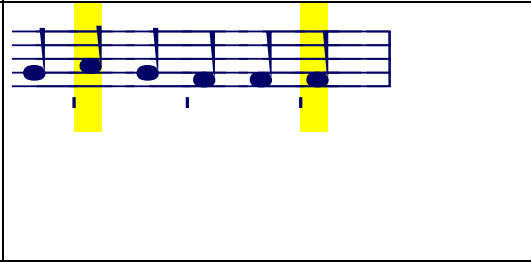
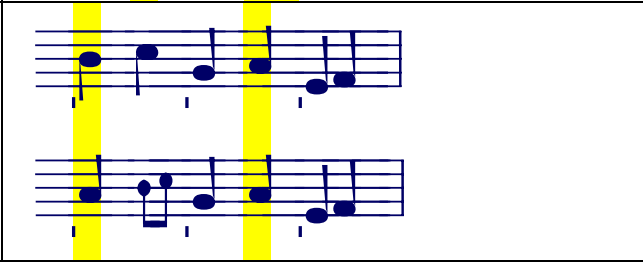
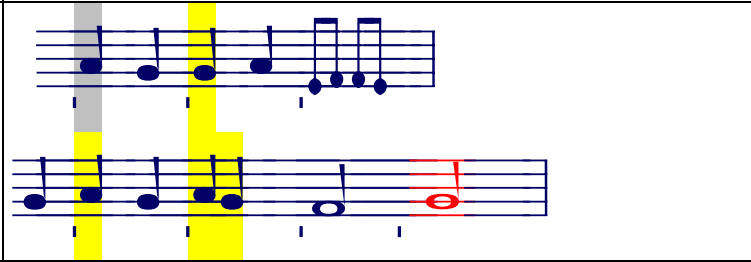
The ending tone E/F

The ending tone F is frequently reached through E (cf. tone c/b). Therefore we make no difference between endings on E and F.

Formulae ending on F (E) are rare in the plag. 4th echos, they can be found mostly in the older mss. The ending F is sometimes changed to D (weak formulae) or G (both weak and strong formulae).

The formulae may be an archaic element in the plag. 4th echos, later excluded or assimilated, or they are episodic borrowings from the echos barys. However it may be, the set of E/F-formulae is not a complete protoformula.

In the outline weak and strong formulae are given together.

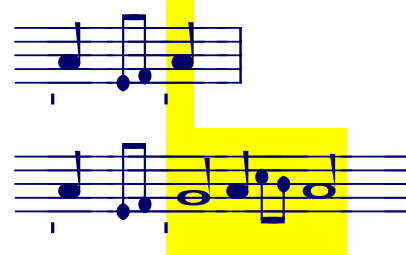
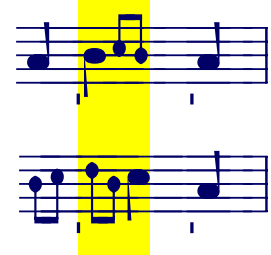
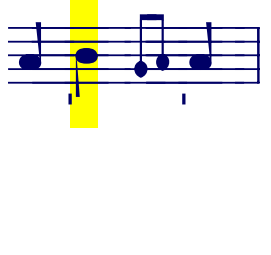
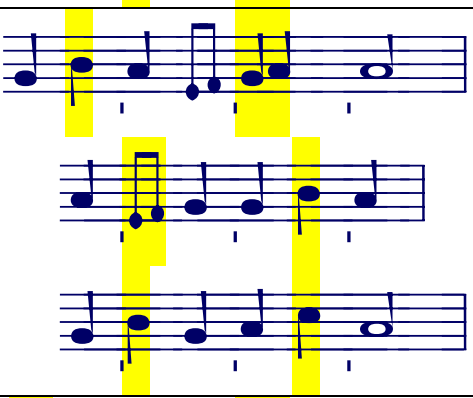
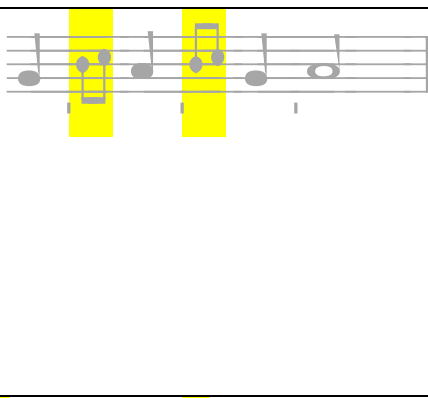
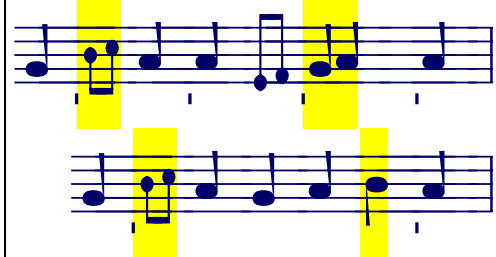

	1	2	3
			
4			
5			

a

slabé // weak

Medzi slabými formulami zakončenými tónom *a* sú len málo zastúpené riešenia dt pre prízvuk na tretej slabike od konca (riešenia mmt už predstavujú silné formuly). Ide práve o tie situácie, ktoré najčastejšie pokrývajú formuly zakončené tónom D.

Among the weak a-formulae the solutions for accents on antepenultimate syllables are less frequent. Exactly these are well covered by the D-formulae.

1	2	3
		
4		
5		
6		

silné // strong

Silné formuly zakončené na *a* majú z melodického hľadiska často podobný začiatok kadencie ako G-formuly, akurát sa skončia o tón vyššie.

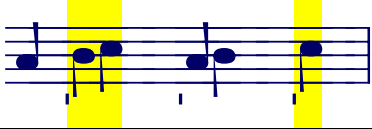
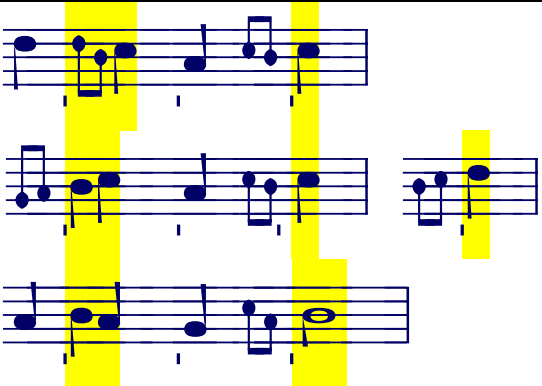
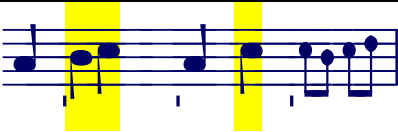
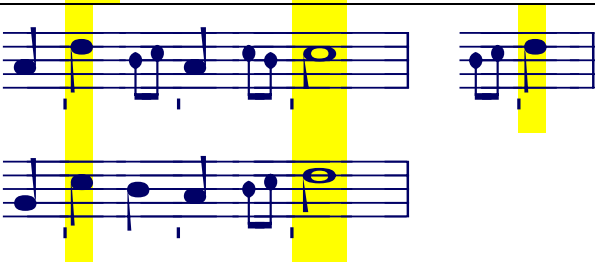
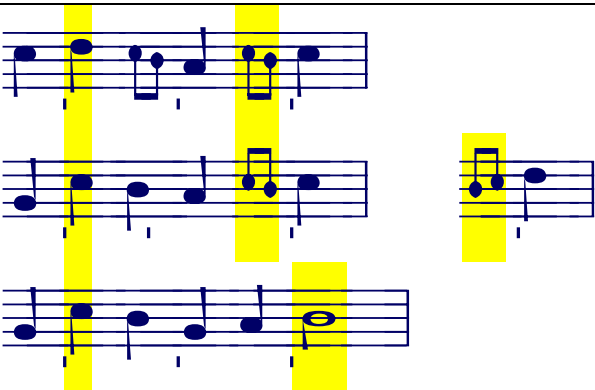
Strong a-formulae often resemble G-formulae which are ending one note higher.

	1	2	3
4			
5			
6			

a -h,c,d

Veľmi často sú a-formuly modifikované v kadencii tak, aby sa končili na vyššom tóne (h,c,d). Netvorí však úplný systém, skôr ide o stopu príbuznosti a prechodný stupeň medzi a- a c-formulami.

Often the a-formulae are modified in their cadence to be ended on a higher note (b,c,d). They do not form a complete set (protoformula), rather they are a sign of relatedness between a- and c- formulae.

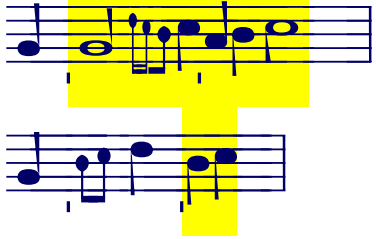
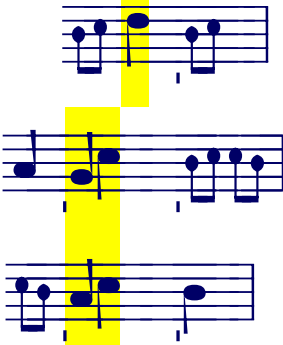
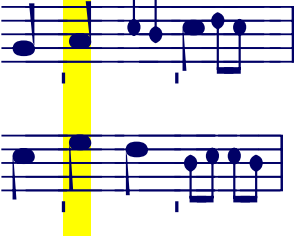
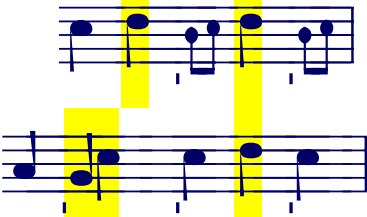
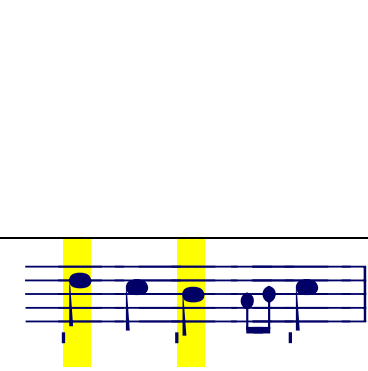
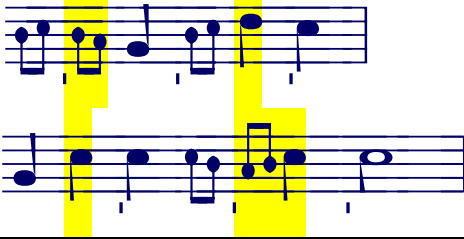

	1	2	3
			
4			
5			

c/h

slabé // weak

Podobne ako v prípade F-formúl, aj c-formuly sa môžu končiť tónom *c* aj *h*.
Formuly ukončené na d.c alebo d.h majú svoju presnú paralelu medzi G-formulami ukončenými na d.G.

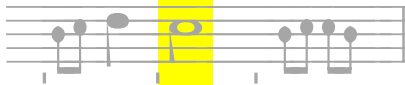

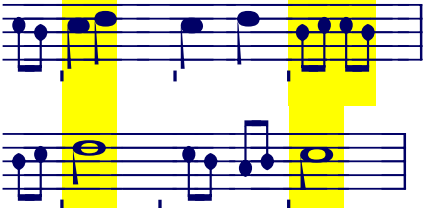
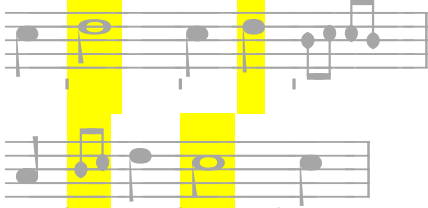

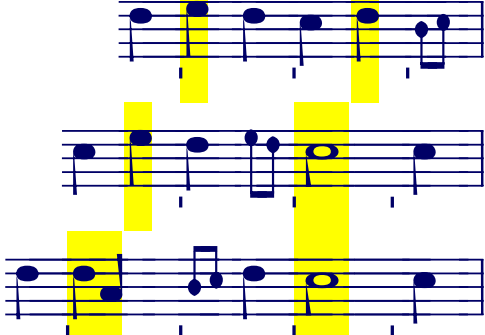
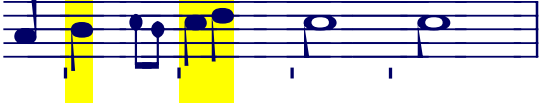

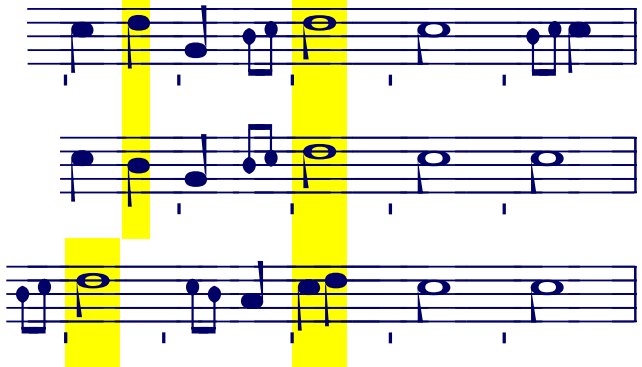
Similarly as in the case of F-formulae, the c-formulae may be equally ended on c or b. Moreover, the formulae d.c and d.b seem to be equivalent to d.G.

1	2	3
		
4		
5		
6		

silné // strong

Silné formuly zakončené na c tvoria úplný systém, prekvapuje však obmedzené zastúpenie tvarov 42.

The strong c -formulae form a complete system, however the distribution 42 is rare.

	1	2	3
			
4			
5			
6			

d/e

Formuly zakončené tónom *d* alebo *e* (funkčne rovnocenné možnosti) sú iba slabé. Niektoré zdanivo silné tvary v skutočnosti nemajú slabú rytmickú paralelu pre danú distribúciu a netvorí úplný systém.

The formulae ended on *d* or *e* are only weak.

1	2	3
		
4		
5		
6		

II.

G slabé // G weak

yG, .G

Slabé formuly typu yG a .G predstavujú vo väčšine prípadov polokadencie, teda najjednoduchšie prerušenia melodického toku. Chýbajú tu riešenia pre prízvuk na tretej slabike od konca, ktoré nachádzame najmä v G2/J.

Mostly halfcadences. Solutions for antepenultima are missing (to be found in G2/J)

1			
4			
5			

G2/ J,U

Formuly G2 sú najmä zakončenia inicií a polblokov.

Closing formulae of initia and half-blocks.

	1	2	3
4			
5			
6			

G silné // G strong

yG3

Protoformula yG3 pokrýva všetky základné distribúcie prízvukov a až na riešenie 753 ide dokonca o iredundantný systém.

The protoformula yG3 covers all the main distributions of accents. Except of 753 the system is irredundant.

	1	2	3
4			
5			
6			
7			

G3/J,U

Protoformula G3/J pokrýva iredundantne všetky základné distribúcie prízvukov. G3/U je v 8. hlase skôr doplnok ku G3/J pre niektoré z riešení prízvuku na predposlednej slabike kóla.

Protoformula G3/J covers irredundantly all the main accent distributions. G3/U seems to be an adjunct to G3/J for some solutions for accents on penultima.

	1	2	3
4			
5			
6			